
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. IX, SUPPLEMENTUM

SECTIO EEE

2001

Instytut Roślin i Przetworów Zielarskich w Poznaniu

PIOTR GORECKI

**Surowce zielarskie w lecznictwie, profilaktyce, kosmetyce
i żywieniu***

Herbal Drugs in Therapy, Prophylaxis, Cosmetics and Nutrition

Spośród wymienionych w tytule zastosowań roślin zielarskich najdłuższą historię posiada i zarazem najważniejszą rolę odgrywa żywienie. Z funkcji tej wyłoniły się z czasem lecznictwo roślinne, tzw. fitoterapia, obejmująca zarówno część czysto medyczną, jak i profilaktykę. Tę ostatnią odnajdujemy dzisiaj w pewnych działach kosmetyki (kosmeceutyki) i z powrotem w żywieniu (nutraceutyki).

Historia wykorzystania roślin do celów medycznych jest bardzo długa i prowadzi od pierwszych prób stosowania w starożytności poprzez medycynę tradycyjną i ludową „do terapii naturalnej” mającej przez długie lata wyłączność medyczną. Dopiero w drugiej połowie XIX w. powstała nowa gałąź medycyny, bazująca na lekach syntetycznych, która na długie dziesięciolecia zdominowała terapię, dostosowując do niej standardy i warunki dopuszczenia na rynek medyczny (rejestracja). Mimo trudności wynikających m.in. ze specyfiki niejednorodnych preparatów roślinnych i tym samym spełnienia warunków wymaganych dla „konkurencyjnych” leków syntetycznych zajmują fitopreparaty dzisiaj ważne miejsce w medycynie oficjalnej szczególnie jako

* Skrót referatu wygłoszonego na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Rośliny zielarskie — uprawa i stosowanie”, Lublin, 13-14.07.2001.

„środki farmaceutyczne uzupełniające terapię”, w zakresie leków dostępnych bez recepty (OTC – over the counter) oraz w profilaktyce.

Z potwierdzonych dla fitopreparatów aktywności biologicznych korzysta się również w kosmetyce i w żywności prozdrowotnej (funkcjonalnej). W obu przypadkach obowiązuje jednak zasada, że ilości „substancji czynnych” nie mogą przewyższać dolnej granicy dawek terapeutycznych.

Żywnością funkcjonalną (prozdrowotną) nazywa się środki spożywcze zawierające obok naturalnych substancji odżywczych dodatkowo substancje, głównie pochodzenia zielarskiego, oddziałujące korzystnie na zdrowie, rozwój i samopoczucie.

Pewna grupa kosmetyków, tzw. „kosmeceutyki” zawiera również określone substancje o działaniu leczniczym i profilaktycznym znanym z zakresu terapeutycznego przede wszystkim surowców zielarskich.

Zarówno żywność prozdrowotna (nutraceutyki), jak również kosmeceutyki, wymagają procesu dopuszczenia na rynek w Państwowym Zakładzie Higieny względnie w Instytucie Żywnienia i Żywności.

SUMMARY

From among the uses of herbal plants mentioned in the title, nutrition and therapy have the longest history reaching ancient time. Along with the development of knowledge on biological activity of specific components present in herbal materials, new aspects of their use have been developed. The food with an addition of herbal origin components is called „nutraceutics” and the use of such constituents in cosmetics gave the name „cosmeceutics”.